

Livskvalitet ur ett etiskt perspektiv

eller

Varför hälsoekonomin inte klarar sig undan etiken

Christian Munthe

Praktisk filosofi

Nätverket för medicinsk etik i västra Sverige

flov.gu.se

Vad är livskvalitet?

- Det som i grunden kan göra våra liv bättre för oss, men vad är då det?
- Olika konkurrerande läror
  - **Subjektiva**, hur personer värderar sina egna liv ”innifrån”: Mer etiskt acceptabla, svårare att mäta, många varianter,
  - **Objektiva**, hur det går för personen utifrån sett (oavsett hur de själva värderar detta): Lättare att mäta, mindre acceptabla, oräkneliga varianter, risk för moralism
  - **Blandningar/metoder**: Ekonomins begrepp om preferenstillfredsställelse, betalningsvilja, självskattningar på givna skalor, etc.
  - Oklart vad dessa mäter i relation till subjektivt/objektivt. Även oklart i vad mån de mäter något viktigt och om de tillåter det man vill göra

Kan livskvalitet seprareras från livslängd?

- Ja och nej!
- **Vi kan meningsfullt säga** att en person har det väldigt bra en väldigt kort stund, eller att en person har ett långt liv som är väldigt dåligt för henne
- Vi kan särskilja olika dimensioner av livets värde => QUALY
- Men i praktiken är de alltid sammankopplade:
  - Man måste ha någon mängd liv för att kunna ha en livskvalitet
  - Man måste ha en livskvalitet för att en mängd liv ska gå att värdera
- Ett bättre/sämre liv kan uppnås genom oräkneliga kombinationer av livslängd och livskvalitet

Hur ska livskvalitet viktas mot livslängd? Tänk om ni måste välja!

- Behandling A
  - Sjukdomen X förkortar livet en del och medför visst lidande och funktionsnedsättning
  - A påverkar X, så att livet inte förkortas lika mycket, men lidande och funktionsnedsättning under sjukdom är lika
- Behandling B
  - Sjukdomen Y påverkar inte livslängden, men medför ett livslångt lidande och funktionsnedsättning
  - B påverkar Y, så att lidande och funktionsnedsättning reduceras med hälften
- Behandling C
  - C påverkar X så att livet inte alls förkortas, men till priset av att lidandet kvarstår som kronisk effekt
- Behandling D
  - D påverkar Y så att lidande och funktionsnedsättning helt förebyggs

Är livslängd och livskvalitet (QUALY) det enda viktiga?

- Delvis omstritt! Men i vårdens praktik och etik figurerar åtminstone tre ytterligare värden som tillåts avgöra synen på vad som ska göras och när man lyckas/misslyckas
- **Autonomi / självbestämmande /självförverkligande** – den grad till vilken en person själv kontrollerar och styr över sitt liv enligt sina egna ideal. (Blandas ofta samman med valfrihet eller upplevd kontroll)
- **Samhällsnytta**: hänsyn till s.k. ”kollektiva nyttigheter”: Institutioner och ordningar som gör att flertalet har bättre möjligheter att åtnjuta bättre liv
- **Rättvisa**: dvs. hur andra värden fördelas mellan berörda parter i relation till en norm för hur en sådan fördelning bör se ut.

Hur vikta vikten av livskvalitet och QUALY?

- **Inte givet att en mängd livskvalitet/QUALY eller en LK-/QUALY-förbättring alltid är lika mycket värd eller lika viktig!**
- **Alternativ-effekter** kan spela roll för hur samma förbättring av LK över tid ska värderas – hur skulle det ha gått om inte....?
- **Utgångsläget** kan spela roll: x mer LK till en som redan mår väldigt bra eller en som lider – förbättringen lika stor, men olika mkt värd
- **Effektens relation till något index**, t.ex. för rättvisa: T.ex. Alan Williams idé om hur mycket en QUALY är värd relaterat till tanken att vi alla har lika rätt till en "fair inning" av QUALY i livet. Ju längre ifrån vi är, desto mer värd
- **Effektens relation till en absolut regel**: QUALY-vinster inget värda om de förutsätter en förbjuden handling; t.ex. mord/dråp (aktiv dödshjälp)

Värdet och vikten av livskvalitet och QUALY måste bestämmas i en större kontext som behöver preciseras

- Normativa regler om vad som avgör vad som är viktigt, hur och när
- Olika saker står på spel i olika valsituationer
- Förväxla inte **mängden** livskvalitet/QUALY med dess **värde**
- QUALY-tillskott kan ha "vikande marginalvärde" på samma sätt som pengar har "vikande marginalnytta"
- Rättvise- och etik-ideal kan vikta ned/upp vikten av livskvalitet/QUALY-ökningar eller -minskningar
- **Hälsoekonomin behöver etiken för att kunna ge rekommendationer**